

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XIII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

mortariis vva immatura teritur: siccatâque in sole, postea digeritur in pastillos.

De bryo & ænanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo.

CAP.

XXVIII.

Eodem & bryon pertinet, vva populi albæ. Optima circa Gnidum aut Cariam, in sitientibus aut siccis asperisque: secunda in Lyciæ cedro. Eodem & ænanthe pertinet. Est autem vitis labruscæ vva. Colligitur, cum floret, id est, cum optimè olet. Siccat in umbra substrato linteo, atque in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia: secunda ab Antiochia, atque Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc vtilior medicinæ. Quidam omnibus iis præferunt eam, quæ in Cypro insula nascitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantum pertinet, vocaturque massaris. Omnis autem ex alba labrusca præstantior, quam è nigra. Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij elatam vocant, quod nos abietem, alij palmam, alij spathen. Laudatur Hæmoniaca maximè, mox Ægyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis sitientibus odorata, pingui lacryma, quæ in vnguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamum, quod caryopon appellant. Hic est succus nuci expressus, multum à furculo veri cinnami differens, vicina tamen gratia. Pretium in libras asses quadraginta.

C. PLINII SECVNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XIII.

PROOEMIUM.

HACTENVS in odoribus habent pretia syluæ: erantque per se mira singula: iuuitque luxuriam ea omnia miscere, & è cunctis vnum odorem facere: ita reperta sunt vnguenta.

De vnguentis, & quando primum sunt cognita nobis, & de compositione.

CAPVT I.

30

Quis primus inuenerit non traditur. Iliacis temporibus non erant: nec thure supplicabatur: Cedri tantum & citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutum nidorem veriùs, quam odorem, nouerant, iam rosæ succo reperto. Nominatur enim id quoque in olei laude. Perfaram esse debet gentis vnguetum. Illi mandent eo, & accersita commendatione, ingluuie natum virus extinguit. Primum, quod equidem inueniam, castris Darij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit scrinium vnguentorum. Postea voluptas eius à nostris quoque inter laudatissima atque etiam honestissima vitæ bona admissa est. Honosque is & ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præsens nominibus tantum indicabuntur: natura verò eorum suis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere aliis patriæ, aliis succi, aliis arbores, aliis causæ. Primumque id scire conuenit, mutatam autoritatem, & sæpius transisse gloriam. Laudatissimum fuit antiquitus in Delo insula, postea Mendesium. Nec mixtura & compositione tantum hoc accidit: sed iidem succi variè alibi atque alibi ad quælibet præualuere, aut degenerauere. Irinum Conrinthi diu maximè placuit, postea Cyzici: simili modo rhodinum Phaseli: quam gloriam abstulere Neapolis, Capua, Præneste. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maximè laudatum, mox Rhodi. Oenanthinum in Cypro, deinde in Ægypto præpositum, postea Adramyttio. Amaracinum in Coos: postea eodem loco prælatum est Melinum. Cyprinum in Cypro, deinde in Ægypto, ubi Mendesium & Metopium subito gratius factum est. Mox hæc abstulit Phœnice, & Cypr-

& Cyprini laudem Ægypto reliquit. Panathenaicon suum Athenæ perseueranter obtinere. Fuerat & Pardalium in Tarso: cuius etiam compositio & mistura oblitterata est. Narcissinum quoque ex flore narcissi desuit componi. Ratio faciendi duplex: succus, & corpus. Ille olei generibus ferè constat, hoc odorù. Hæc stymmata vocant, illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos, multis neglectus. Huius causa adduntur cinnabari & anchusa. Sal aspersus olei naturam coercet. Quibus anchusa adiecta est, sal non additur. Resina aut gummi adiiciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrimè is euane scit atque defluit, si non sint hæc addita. Vnguëtorum expeditissimum fuit, primùmque, vt verisimile est, è bryo & balanino oleo, de quibus supra diximus. Increuit deinde Men
10 desium, balanino resina mista, magis que etiamnum Metopio. Oleum hoc est, amygdalis amaris expressum in Ægypto. Cui addidere omphacium, cardamomum, iuncum, calamum, mel, vinum, myrrham, semen balsami, galbanum, resinam terebinthinã. Et è vilissimis quidem hodie est, ob id creditum & id in vetustissimis esse, quod constat oleo myrteo, calamo, cupresso, cypro, lentisco, malogranati cortice. Sed diuulgata maximè vnguëta ~~crediderim~~ rosa, quæ plurima vbique gignitur. Itaq; simplicissima rhodini mistura diu fuit, additis omphacio flore rosæ, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, falis flore aut anchusa, vino. Similis ratio & in crocino, additis cinnabari, anchusa, vino. Similis & in sampuchino, admittis omphacio, calamo. Optimum hoc in Cypro & Mitylenis, vbi plurima sampuchus. Miscentur & viliora genera olei è myrto, lauro, quibus additur sampuchinum, liliū, fœnumgræcum, myrrha, casia, nardum, iuncus, cinnamomū. E malis quo
20 que cotoneis & struthæis fit oleum (vt dicemus) melinū, quod in vnguenta transit, admittis omphacio, cyprino, sesamino, balsamo, iunco, casia, abrotano. Sulinum tenuissimum omnium est. Constat ex liliis, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho. Et idem cyprinum ex cypro, & omphacio, & cardamomo, calamo, aspalatho, abrotano. Aliqui & in cyprinum addunt myrrham & panacem. Hoc optimū Sidone, mox Ægypto, si non addatur sesaminum oleum. Durat & quadriennio. Excitatur cinnamomo. Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, fœnogræco, melle, melino, maro, amaraco. Hoc erat celeberrimum Menādri Poëtæ Comici ætate. Postea multo successit propter gloriam appellatum megalium, ex oleo balanino, balsamo, calamo, iunco, xylobalsamo, casia, resina. Huius proprietas, vt ventiletur in coquendo, donec desinat olere.
30 Rursus refrigeratum, odorem suum capit. Singuli quoque succi nobilia vnguenta faciūt. In primis malobathrum, postea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus. Herbarij in vtraque pauca, sed alia alij miscent: qui plurima, alterutri mel, falis florem, omphacium, agni folia, panacem, externa omnia & prodigiosa. Cinnamomino adiicitur balaninum oleum, xylobalsamum, calamus, iuncus, balsami femina, myrrha, mel odoratum. Vnguëtorum hoc crassissimum. Pretia ei à xxxv. ad xccc. Nardinum siue foliatum constat omphacio, balanino, iunco, costo, nardo, amomo, myrrha, balsamo. In hoc genere cōueniet meminisse, herbarum, quæ nardum Indicum imitentur, species nouem à nobis esse dictas: tāta materia adulterandi est. Omnia autem acutiora fiunt costo, amomo, quæ maximè nares
40 feriunt: crassiora myrrha suauioraque: medicinæ autem vtiora croco: acerrima per se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidā satis habent aspergere, quæ sunt præciosissima, cæteris decoctis, impendio parcetes: sed non eadem est vis, nisi vnà decoctis. Myrrha & per se vnguentum facit sine oleo, stacte duntaxat: alioquin nimiam amaritudinem affert. Cyprino viride fit, sulino vnguinosum, Mēdesio nigrum, rhodino candidū, myrrha pallidum. Hæc sunt antiquæ inuentionis genera, & postea officinarum furta. Nunc dicetur cumulus ipse deliciarum, & summa autoritas rei.

Quod vnguentum regale vocetur, & quæ diapasmata, & qualiter seruentur.

C A P.

II.

50 ERgo regale vnguentum, appellatum, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, constat myrobalano, costo, amomo, cinnamomo, comaro, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha, casia, styrace, ladano, opobalsamo, calamo iuncoque Syrio, cenanthe,

malobathro, serichato, cypero aspalatho, panace, croco, cypro, amaraco, colato melle, vino. Nihilque eius rei causa in Italia victrice omnium, in Europa verò tota, præter irin Illyricam, & nardum Gallicum, gignitur. Nam vinum, & rosa, & myrti folia oleumque, cõmunia ferè omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus constant, quæ diapasmata vocantur. Nam fæcem vnguenti magna appellant. Inter omnes potētissimus odor, quifquis nouissimè additur. Vnguenta optimè seruantur in alabastris, odores in oleo: quod diuturnitati eorum tantò vtilius est, quantò pinguius, vt ex amygdalis. Et ipsa vnguenta vetustate meliora. Sol inimicus his, quamobrem in vmbra coquuntur plumbeis vasis. Experimentum eorum inuerfa manu capitur, ne carnosæ partis calor vitiet.

Quanta in vnguentis luxuria, & quando primùm Romanis in vsu.

10

CAP.

III.

HÆc est materia luxus è cunctis maximè superuacui. Margaritæ enim gemmæque ad hæredem tamen transeunt: vestes prorogant tempus: vnguenta illico expirant, ac suis moriuntur horis. Summa commendatio eorum, vt transeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Exceduntque ^a quadringenos denarios libræ. Tanti emitur voluntas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differētia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, vnguentum gratiora esse, quæ terrā, quam quæ crocum sapiant: quando etiam corruptissimo in genere, magis tamē iuuat quædam ipsius vitij feueritas. Sed quosdam crassitudo maximè delectat, spissum appellantes: liniquæ iam non solum perfundi vnguentis gaudent. Vidimus etiam vestigia pedum tingi: ²⁰ quod M. Othonem monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso vt qualiter sentiretur, iuarētque ab ea parte corporis? Nec non aliquem ex priuatis audiimus iussisse spargi parietes balinearum vnguento, atque Caium principem solia temperari: ac ne principale videatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maximè tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse & in castra. Aquilæ certè ac signa, puluerulenta illa & custodiis horrida, inunguntur festis diebus: vtinamque dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ista patrocinia querimus vitii, vt per hoc ius fumantur sub casside vnguenta. Quando id primùm ²⁰ ad Romanos penetrauerit, non facilè dixerim. Certum est Antiocho rege Asiæque deuictis, vrbis anno quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium Cæsarem ³⁰ Censores edixisse, ne quis venderet vnguenta exotica: sic enim appellauere. At hercule iam quidam etiam in potus addunt: tantique amaritudo est, vt odore prodigo fruantur ex vtraque parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis Consulibus Censorisque fratrem, proscriptum à Triumuiris, in Salernitana latebra vnguenti odore proditum constat: quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non meritò iudicet periisse tales? Cæterum terrarum omnium Ægyptus accommodatissima vnguentis: ab ea Campania est, copia rosæ.

De palmis, & natura earum, & generibus.

CAP. IIII.

IVdæa verò inclyta est vel magis palmis: quarum natura nunc dicetur. Sunt quidem & ⁴⁰ in Europa, vulgòque Italia, sed steriles. Ferunt in maritimis Hispaniæ fructum, verum immitem: dulcem in Africa, sed statim euanescentem. Contra in Oriente ex his vina, gentiumque aliquibus panis: plurimis verò etiā quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla est in Italia sponte genita, nec in alia parte terrarum, nisi in calida: frugifera verò nusquā, nisi in feruida. Gignitur leui fabulosaque terra, maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis, totoque anno bibere cum amet, anno sitienti. A fimo quidam etiam lædi putant: & Assyriorum pars aliqua, si non riuus misceatur. Genera earum plura: & prima fruticem non excedentia: sterilem hunc, aliubi & ipsum fertilem, breuique ramorum orbe foliosum. Tectorij vicem hic parietibus plerisque in locis præstat contra aspergines. Procerioribus sylua arbore ex ipsa, foliorum aculeo fruticante ⁵⁰ circa totas pectinatim, quas syluestres intelligi necesse est. Incerta tamen libidine etiam

etiam mitioribus se miscent. Reliquæ teretes atque proceræ, densis gradatisq; corticum pollicibus, vt orbibus, faciles se ad scandendum Orientis populis præbent, vtilem sibi arborisque induiis circulum mira pernicitate tum homine subeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum est, non inter folia, vt in ceteris, sed suis inter ramos palmitibus racemosum, vtraque natura vuae atque pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in sese bifidatis, bellas primùm demonstrauere gemmas: nunc ad funes vitiliùmque nexus & capitulum leuia vmbacula finduntur. Arboribus, imò potiùs omnibus quæ terra gignat, herbis que etiã, vtrunque sexum esse diligentissimi naturæ tradunt. Quod in plenum satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifestius. Mas in palmitibus floret, foemina citra

10 florem germinat tantùm spinæ modo. Vtrisque autem prima nascitur pomi caro: postea lignum intus, hoc est semen eius. Argumentum, quòd parue sine hoc reperiuntur in eodem palmitibus. Est autem oblongum, non, vt oliuis, orbiculatum. Præterea cæsum à dorso puluinata fissura, & in aluo media plerisque vmbilicatum. vnde primum spargitur radix. Seritur autem pronum, & bina iuxta composita semina, superque totidem, quoniã infirma singulis planta est: quaternæ coalescunt. Multis candidisque lignum hoc à carnibus discernitur tunicis, aliis corpori adhaerentibus: laxæque distas, tantùm cacumini filo adhaeret. Caro maturefcit anno. Quibusdam tamẽ in locis, vt in Cypro, quanquam ad maturitatem non perueniat, grato sapore dulcis est: & folium ibi latius, fructusque reliquis rotundior: nec vt deuoretur corpus, verùm vt expuatur, succo modò expresso. Et in Ara-

20 bia languidè dulces traduntur esse palmæ: quãquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus saporibus, quam vocant dabulan. Cæterò non sine maribus gignere foeminas sponte edito nemore confirmant: circaque singulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hispidum, afflatu visusque ipso & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore excisa viduas post sterilefcere foeminas. Adeoque est Veneris intellectus, vt coitus etiam excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim verò tantùm puluere insperfo foeminis. Seruntur autem palmæ & trunco, duùm cubitorum longitudine, à cerebro ipso arbori viridi fissuris diuiso atque defosso. Et ab radice auulsæ vitalis est fatus, & ramorum tenerrimis. In Assyria, ipsa quoque arbor strata in solo humido tota radicitur, sed in frutices, non in arborem. Ergo plantaria instituunt,

30 anniculâsque transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione sedis, verna alibi, in Assyria autem circa Canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas: sed religant comas, vt in altitudinem exeant. Robustas deputant crassitudinis gratia, femipedales ramorum reliquentes truncos, qui decisi alibi necant matrem. Diximus falsum ab his solum diligere. Ergo vbi non est tale, falem aspergunt, non radicibus, sed longius paulò. Quædam in Syria & Ægypto in binos diuidunt se truncos: in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt statim in trimatu. In Cypro verò, Syria, Ægypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno, quamdiu sunt nouellæ, ob id spadonum accepto nomine. Genera earum multa. Sterilibus ad materias, operumque lautiora vtitur Assyria, & tota Persis. Sunt & cæduæ palmarum quoque syluæ, germinantes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant: exemptaque viuunt, quod nõ aliæ. Vocantur autem chameropes, folio latiore ac molli, ad vitilia vtilissimo. Copiosæ in Creta, sed magis in Sicilia. E palmis prunæ viuaces, ignisque lentus. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius: his mollius, illis durius: quibusdam osseum lunatumque, dente contra fascinores religione politum. Aliud pluribus vestitum paucioribusve tunicis: aliud crassioribus tenuioribusve. Ita fiunt vndequinquaginta genera, si quis omnium persequi velit nomina etiã barbara, vinorumque ex iis differentias. Clarissimè omnium, quas regias appellauere ab honore, quoniam regibus tantùm Persidis seruabantur, Babylone natæ vno in hortu Bagou. Ita enim vocant spadones: qui apud eos etiã regnauere. Hortus ille nunquam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem syagri, proximamque margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis, quam ba-

cerebrum qd vid. n. 117.

lanis, similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur, vna & syagrorum. Mirumque de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, emori ac renasci ex seipsa: eratq; cum hæc proderem, fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem ferme in apris nouimus: euidentissimèque causa est nominis. Quarta autoritas sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Æthiopiæ sine quinque earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quam suauitate mirabiles. Ab his caryotæ maximè celebrantur, & cibo quidem, sed & succo vberimæ. Ex quibus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, vnde pomum nomen. Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed Hierichunte maximè. Quamquam laudatæ & Archelaidè, & Phaselide, atque Liuiade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodamque vini sapore in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipue, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus speciosæ, sed sapore caryotarum sorores, ob hoc adelphides dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus patet, nimio liquore abundat: rumpitque se pomi ipsius, etiam in sua matre, ebrietas, calcatis similis. Suum genus è sicciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori Deorum dicamus, Chydæos appellauit Iudæa, gens contumelia numinum insignis. In totum arentes Thebaides atque Arabicæ, macroque corpore exiles, & assiduo vapore torrentes, crustam veriùs, quam cutem, obducunt. In ipsa quidem Æthiopia friatur (tanta est siccitas) & farine modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomum rotundo, sed maiore, quam mali, amplitudine: Cycas vocant. Triennio maturefcunt. Sempèrque frutici pomum est subnascente alio. Thebaidis fructus extemplò in cados conditur, cum sui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat: marcescitque non refoctus furnis. Ex reliquo genere plebeia videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur balani. Eorum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maximè tamen placent candidi. Distant & magnitudine: prout multi cubitum effecere. Quidam sunt non ampliores faba. Seruantur hi demum, qui nascuntur in salsis atque sabulosis, vt in Iudæa, & Cyrenaica Africa. Non itè in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues, & reliqua animalia ex his faginantur. Vitiati aut vetusti eius pomi signum est, decidisse candidam verrucam, quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis viridibus strangulati sunt. In Gedrosia id factum est pomi genere, alibi copia euenit. Est enim tanta musteis suauitas, vt finis mandendi non nisi periculo fiat.

De Syria arboribus.

CAP. V.

SYRIA præter hanc peculiare habet arbores. In nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, & potu & cibo. In ficorum autem caricæ, & minores eius generis, quæ cottana vocant. Item pruna in Damasco mōte nata, & myxa: vtranque iam familiarem Italia. Ex myxis in Ægypto & vina fiunt. Iuniperi similem habent Phœnices & cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, spinosum habet, oxycedros vocatur, ramosa & nodis infecta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera. Quæ floret, fructum non fert. Frugifera non floret: & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelaten vocant. Ex hac resina laudatissima. Materia verò ipsi æternitas. Itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sofianus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex vocatur.

De terebintho.

CAP. VI.

SYRIA & terebinthum habet. Ex his mascula est sine fructu. Fœminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum vite maturefcit, non gran-

grandior faba, odore iucundior, tactu resinofus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia brevis arbor hæc atque fruticosa, in Damasco Syriæ magna. Materies ei admodum lenta, ac fidelis ad vetustatem, eximij ac nigri splendoris: flos racemosus oliuæ modo, sed rubens: folia densa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, létorémque resinofum, qui & cortice erumpit. Etiã thus Syriæ mascula fert, sterili fœmina, folio vltimi paulò longiore & piloso, foliorum inter se semper contrariis pediculis, gracili breuique ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen lenti simile, cum vva rubescit, quod vocatur rhus, medicamentis necessarium.

De ficu Aegyptia, & Cypria.

CAP. VII.

10 **E**T in Aegypto multa genera, quæ non alibi. Ante omnia ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert non ramis, sed caudice ipso. Idque ipsum ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perquam fœcudo prouentu, scalpendo tantum ferreis vnguibus: aliter nõ maturefcit. Sed cum factum est, quarto die demetitur, alio subnascente: septeno ita numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundante. Subnascitur, etiam si non scalpatur, fœtus quater æstate, priorémque expellit immaturum. Materies proprii generis inter vtilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur. Hoc est eius ficcari. Et primo fidit, postea fluitare incipit: certoq; fugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cœperit, tempestiuę habet signũ. Huic similis quadantenus quæ vocatur Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert pomum, & ramis, cum in crassitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit sine vllis foliis radicis similia. Caudex arboris similis populo, folium vltimo. Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed grossus eius non maturefcit, nisi incisura emissio lacte. Suauitas & interiora fici, magnitudo forbi.

De Ceraunia siliqua.

CAP. VIII.

20 **S**imilis his siliqua, quam Iones cerauniam vocant: trunco & ipsa fertilis, sed pomò siliqua. Ob id quidam Aegyptiam ficum dixere, errore manifesto. Nõ enim in Aegypto nascitur, sed in Syria Ioniãque, & circa Gnidum, atque in Rhodo, semper comatibus foliis, flore candido, cum vehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideo superficie fluescens, succum auferente sobole. Pomo antecedentis anni circa Canis ortus detractõ, statim alterum parit: postea florem, per Arcturum hyeme fœtus enutrientem.

De Persica Aegypti, & spina Aegyptia.

CAP. IX.

30 **A**egyptus & Persica arborem sui generis habet, similem pyro, folia retinentem. Fertilitas assidua ei, subnascente crastino fructu. Maturitas Etesiarum afflatu. Pomum longius pyro, inclusum amygdalæ putamine & corio colore herbido: sed vbi nuxilli, huic pomum, differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prædulcis suauitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauerunt, non eadem gratia, quam fideli materie, vt ex arbore quam balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Naualis itaque tantum est. At è diuerso cucu in magno honore, palmæ similis, quando & eius foliis vtuntur ad textilia. Differt, quod in brachia ramorum spargitur. Pomo magnitudo, quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis succo ex austero dulci. Lignum intus grande, firmæque duritiæ, ex quo velares detornant annulos. In eo nucleus dulcis, dum recens est. Siccatus durefcit ad infinitum, vt mandi non possit, nisi pluribus diebus maceratus. Materies crispioris elegantia, & ob id Persis gratissima. Nec minus spina celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis. Candida facile putrefcit. Aculeus spinarum & in foliis. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas, quod cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, vbi & quercus, & Persica, & oliua, CCC. à Nilo stadiis syluestri tractu, & suis fontibus riguo.

50

De pruno & arboribus circa Memphim.

CAP. X.

Ibi & prunus Ægyptia, non dissimilis spinæ proximè dictæ, pomo mespili, mature-
scens bruma, nec folia dimittens. Lignum in pomo grande, sed corpus ipsum natura co-
piæque mesium instar incolis. Purgatum enim tundit, seruântque eius offas. Syluestris
fuit & circa Memphim regio tam vastis arboribus, vt terni nequirent vel circumplecti,
vnius peculiari miraculo, nec pomum propter, vsûve aliquem, sed euentum. Facies e-
nim spinæ folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis, cadunt protinus, ac post-
eà renascuntur.

De gummi generibus, & papyro.

CAP. XI.

Gummi optimum esse ex Ægyptia spina conuenit, vermiculatum, colore glauco, pu-
rum, sine cortice, dentibus adhærens. Pretium eius in libras x. iij. Deterius ex amygd-
dalis amaris & ceraso, pessimum ex prunis. Fluit & ex vitibus, infantium hulceribus aptif-
simum, & aliquando ex olea dentium dolori: vltimo etiam in Coryco monte Ciliciæ, ac
iunipero, ad nihil vtile: ex vltimi verò gummi & culices ibi nascuntur. Fit & ex sarcocol-
la (ita vocatur arbor) gummi vtilissimum pectoribus ac medicis, simile pollini thuris: &
ideo cædidum, quàm ruffum, melius. Pretium eius, quod supra. Nondum palustria attingi-
mus, nec frutices annium. Prius tamen, quàm digrediamur ab Ægypto, & papyri natu-
ra dicetur, cum chartæ vsu maximè humanitas vitæ constet & memoria. Et hanc Alexan-
dri Magni victoria repertam, autor est M. Varro, condita in Ægypto Alexandria. Antea
non fuisse chartarum vsu: in palmarum foliis primò scriptitatum: deinde quarundam
arborum libris. Postea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & priuata lin-
teis confici cœpta, aut ceris. Pugillarium enim vsu fuisse etiam ante Troiana tempo-
ra inuenimus apud Homerum. Illo verò prodete, ne terram quidem ipsam totam fuisse,
quæ nunc Ægyptus intelligitur, cum in Sebennytico saltem eius homo omnis charta na-
scatur: postea adaggeratam Nilo. Siquidem à Pharo insula, quæ nunc Alexandriae ponte
iungitur, noctis dieique velifico nauigij cursu terram fuisse prodidit. Mox æmulatione
circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis, supprime chartas Ptolemæo, idem
Varro membranas Pergami tradidit repertas. Postea promiscuè patuit vsus rei, qua con-
stat immortalitas hominum. Papyrus ergo nascitur in palustribus Ægypti, aut quie-
scentibus Nili aquis, vbi euagatæ stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitû,
brachiali radice obliquæ crassitudine, triangulis lateribus, decem non ampliùs cubitorû
longitudine in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modo cacumen includens. Semine nullo,
aut vsu eius alio, quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno vtuntur:
nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoque vtensilia vasorum. Ex ipso quidem papyro na-
uigia texunt: & è libro vela, tegetesque, nec non & vestem, etiam stragulam, ac funes.
Mādunt quoque crudum decoctumque, succum tantum deuorantes. Nascitur & in Sy-
ria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque aliis vsus est, quàm inde, funibus rex
Antigonus in naualibus rebus, nondum sparto communicato. Nuper & in Euphrate na-
scens circa Babylonem papyrus intellectum est eundem vsu habere chartæ. Et tamen
adhuc malunt Parthi vestibus literas intexere. Præparantur ex eo chartæ, diuiso acu in
prætenuas, sed quàm latissimas, philuras.

De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatio-
ne, & vitis, & glutino earum.

CAP.

XII.

PRincipatus medio, atque inde scissuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquitus, re-
ligiosis tantum voluminibus dicata, quæ ab adulatione Augusti nomen accepit, sicut
secunda Liuiæ à coniuge eius. Ita descendit hieratica in tertium nomen. Proximum am-
phitheatricæ datum fuerat à cōfecturæ loco. Excepit hanc Romæ Fannij sagax officina,
tenuatamque curiosa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ
non esset ita recurata, in suo māsī amphitheatrica. Post hanc Saitica, ab oppido, vbi ma-
xima fertilitas ex vilioribus ramentis: propiorque etiamnum cortici Tæniotica à vicino
loco

d. malvarum folijs
leguntur: cœpta
salum th. in
paucis. 11. fol.
13.

a T. abinione
Aug. &c.

// loco, pondere iam hæc, non bonitate, vernalis. Nam emporctica inutilis scribendo, inuo-
 lucris chartarum, segestriumque in mercibus vsum præbet, ideo à mercatoribus cogno-
 minata. Post hanc papyrus est, extremumque eius scirpo simile, ac ne funibus quidem,
 nisi in humore, vtile. Textur omnes^a tabule madentes Nili aqua. Turbidus liquor vim
 glutini præbet, cum primo supina^b tabula scheda adlinitur, longitudine papyri, quæ po-
 tuit esse refegminibus vtrinque amputatis. Tráuerfa postea crates^c peragitur. Premitur
 deinde prælis, & siccantur Sole plágulæ, atque inter se iunguntur, proximarum semper
 bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures scapo, quam vicenæ. Magna in
 latitudine earum differentia, x i j. digitorum optimis. Duo detrahuntur hieraticæ. Fan-
 10 niana denos habet. Et vno minus amphitheatrica. Pauciores Saitica: nec malleo sufficit.
 Nam emporctica breuitas sex digitos non excedit. Præterea spectantur in chartis, tenui-
 tas, densitas, candor, læuor. Primatum mutauit Claudius Cæsar. Nimia quippe Augu-
 stæ tenuitas, tolerandis non sufficiebat calamis. Ad hoc transmittens literas lituræ me-
 tum afferebat^d aduersis, & aliâs indecoro visu^e pertranslucida. Igitur^f & secundo co-
 rio statumina facta sunt è primo^g subtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mēsu-
 ra, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit vitium, vnius schedæ reuulsione plu-
 res infestante paginas. Ob hoc prælata omnibus Claudia: Augustæ in epistolis autori-
 tas relicta: Liuiana suam tenuit, cui nihil è prima erat, sed omnia^h è secunda. Scabritia
 læuigatur dente conchæve, sed caducæ literæ fiunt. Minus sorbet politura charta, magis
 20 splendet. Rebellat sæpe humor incuriosè datus, primoque malleo deprehenditur, aut
 etiam odore, cum fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis, sed inserta me-
 diis glutinamentis tania, fungo papyri bibula, vix^k nisi litera fundente se: tantum inest
 fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum vulgare è pollinis flore tempe-
 ratur feruente aqua, minimo aceti aspersu. Nam fabrile, gummisque fragilia sunt. Di-
 ligentior cura, molli panis fermentati colata aqua feruente: minimum hoc modo inter-
 gerij: atque etiam Nili lenitas superatur. Omne autem glutinum, nec vetustius esse de-
 bet vno die, nec recentius. Postea malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur: ite-
 rumque constricta erugatur, atque exteriditur malleo. Ita sunt longinqua monumen-
 ta Tiberij Caiique Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum vatem ci-
 30 uemque clarissimum vidi annos ferè post c c. iam verò Ciceronis ac Diui Augusti Vir-
 giliique sæpenumero videmus.

De libris Numæ.

CAP. XIII.

Ingentia quidem exempla contra Varronis sententiam de chartis reperiuntur. Nan-
 que Cassius Hemina, vetustissimus autor Annalium, quarto eorū libro prodidit, Cn.
 Terentium scribam agrum suum in Ianiculo repastinatem offendisse aream, in qua Nu-
 ma, qui Romæ regnavit, situs fuisset. In eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F.
 Cethego, M. Bebio, Q. F. Pamphilo coss. ad quos à regno Numæ colliguntur anni
 d x x v. & hos fuisse è charta: maiore etiamnum miraculo, quod tot infossi durauerunt
 annis. Quapropter in re tanta ipsius Hemine verba ponam: Mirabantur alij, quomo-
 40 do illi libri durare potuissent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuisse quadratum,
 circiter in media arca vinctum candelis quoquò versus. In eo lapide insuper libros im-
 positos fuisse: propterea arbitrariet eos non computruisse. Et libros cedratos fuisse: pro-
 pterea arbitrariet tineas non tetigisse. In his libris scripta erant philosophiæ Pythago-
 ricæ. Eosque combustos à Q. Petilio Prætorè, quia philosophiæ scripta essent. Hoc idem
 tradit C. Piso Censorius primo commentariorū: sed libros septem iuris pontificij,
 totidemque Pythagoricos fuisse. Tuditanus decimo tertio, Numæ decretorum fuis-
 se. Libros duodecim fuisse, ipse Varro Humanarum antiquitatum quinque Antias se-
 cundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philosophiæ continen-
 tes. Idem tertio ponit, quò comburi eos placuerit. Inter omnes verò conuenit, Sibyl-
 50 lam ad Tarquinium Superbum treis libros attulisse. Ex quibus igni duo cremati ab ipsa,
 tertius cum Capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter Consul prodidit

a T. tabule
 madente
 b T. tabula
 schida
 c T. peragit.

d T. ex auct-
 sis.
 e T. per trasl.
 f T. e
 g T. subtemi-
 na.

h T. expun-
 git.

i T. inco-
 k Iol. Scal.
 in littera fun-
 denti se tantum
 est fraudis.

nuper se legisse, cum præfideret Lyciæ, Sarpedonis à Troia scriptam in quodam templo epistolæ chartam. Quod eò magis miror, si etiamnum Homero condente Ægyptus non erat: aut cur, si iam hic erat vsus, in ipsa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos, non epistolas, prodidit? Sterilitatem sentit hoc quoque. Factumque iam Tiberio principe inopia chartæ, ut è Senatu darentur arbitri dispensandi: alias in tumultu vita erat.

De arboribus Æthiopiæ

CAP. XIII.

Aethiopia Ægypto contermina insignes arbores non ferè habet, præter laniferas, quarum natura in descriptione Indorum, atque Arabiæ dicta est. Propior tamen huic natura lanæ, maiorque folliculus granati modo mali: similesque & inter se arbores ipsæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Insularum arbores ambitu Æthiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta sunt.

De Atlantis arboribus, & cedrinis mensis, & qua in his laudentur, & qua vituperentur.

CAP. XV.

Atlas mons peculiari proditur sylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor^a cedri & mensarum infania, quas fœminæ viris contra margaritas regerunt.^b Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo æuo empta H-s. x. memoratur & Galli Asinij, H-s. xj. Venundatæ sunt & duæ Iuba rege vendente: quarum alteri pretium fuit H-s. x. v. alteri paulò minus. Interiit nuper incendio à Cethegis descendens. H-s. xiiij. permutata, latifundij taxatione, si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit, vnus commissæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo, quatuor pedum & semipedis per medium ambitum, crassitudinæ quadrantali. Maiusque miraculum in ea est artis, latente iunctura, quam potuisset esse natura solidæ. Item à Nomio Tiberij Cæsaris liberti cognomen trahentis, tribus sicilicis infra quatuor pedes, totidemque infra semipedem crassitudinis. Qua in re non omittendum videtur: Tiberio principi mensam quatuor pedes sextate & sicilico excedentem, tota verò crassitudine sefcunciali, operimento laminæ vestitam fuisse, cum tam opima Nomio liberti eius esset, cuius materia erat tuber. Hoc est radicis vitium, maximèque in eo laudatum, quòd sub terra totum fuerit, & rarius quàm quæ superne, quæque gignuntur etiam in ramis proprièque quod tanti emitur, arborum vitium est, quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem cupressu fœminæ etiamnum syluestri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons vocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatissimam dedit cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice variis. Illud oblongo euenit discursu, ideòque tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur. Sunt & vndatim crispæ, maiore gratia, si pauonum caudæ oculos imitentur. Magna verò post has gratia extra prædictas crispis densa veluti grani congerie, quas ob id à similitudine apiatas vocant. Summa verò omnium in colore. Hic maximè mulsi placet, suis refulgens venis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis. Iuuant plura quoque in vna mensa vitia: lignum, ita vocatur materia furda, & indigesta simplicitas, aut platani foliorum modo digesta: item ilignæ venæ similitudo, vel coloris: & quibus maximè obnoxias fecere æstus ventique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea muræna nigro transcurrens limite, variisque corticum punctis apprehensus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæve discolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices verò frumenti aceruis imponunt septenis diebus, totidem intermissis: mirumque, ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam siccatam mari, duritie incorrupta spissari, non vlllo modo vehementius. Nutriuntur optimè, splendescuntque, manu sicca fricatæ à balineis maximè, nec à vinis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris vitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistentem ei quoque paulum videtur.

^a Cuiac. citu

^b Budæus lib. 3. de Asses, non procul à principio hunc in modum legit: Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo æuo empta H-s. XI. Memoratur & Galli Asinij H-s. XI. venundatæ. Sunt & duæ à Iuba rege pendentes: quarum alteri pretium fuit H-s. XII. alteri paulò minus. Interiit nuper incendio Cethegis descendens H-s. XIII. permutata latifundij taxatione, &c.

Thya arbor quæ.

CAP. XVI.

NOta etiam Homero fuit: *θεῖον* Græcè vocatur, ab aliis thya. Hanc igitur inter odores vri tradit in deliciis Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odora menta in eo vocabulo accipiunt, cum præsertim eodem versu cedrum laricè mque vnà tradat: in quo manifestum est de arboribus tantum locutum. Theophrastus, qui primus à magni Alexandri ætate scribit, quæ circa vrbis Romæ quadringentesimum quadagesimum gesta sunt annum, magnum iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quæ adàmque immortalitatem materiæ in tectis contra vitia omni incorruptæ. Radice nihil crispus, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborem circa Hammonis delubrum. Nasci & in interiore Cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit: & aliàs nullius ante Ciceronianam vetustior memoria est: ex quo nouitiæ apparent. Alia est arbor eodem nomine, malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitur, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius.

De arbore loto.

CAP. XVII.

EAdem Africa, quæ vergit ad nos, insignem arborem loton gignit, quam vocant celtin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam. Præcipua est circa Syrtes atque Nasamonas. Magnitudo, quæ pyro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores: alioquin ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius atque alius, sicut in vuis. Nascitur densus in ramis myrti modo, non vt in Italia, cerasi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere offeus videtur. Vinum quoque exprimitur illi, simile mulso, quod vltra denos dies negat durare idem Nepos: baccasque contusas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus pastos eo accepimus, vltro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiæ cantus expetitur. Ex radice cultellis capulos, breuesque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Est autem eodem nomine & herba, & in Ægypto caulis in palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit similis fabæ, caule, foliisque densa congerie stipatis, breuioribus tantum, gracilioribusque: cui fructus in capite papaueri similis incisuris, omni que alio modo, intus grana, ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt: mox separant lauando & siccata tundunt, eoque pane vtuntur. Mirum est, quod præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea cõprimi, & integri foliis. Ad ortum autem aperiri, donec maturescat, florsque qui est candidus, decidat.

De scapo ipso, & radice loti.

CAP. XVIII.

HOc amplius in Euphrate tradunt, & scapum ipsum & florem vespera mergi vsque in medias noctes, totumque abire in altum, vt ne demissa quidem manu possit inueniri. Verti deinde, paulatimque subrigi, & ad exortum Solis emergere extra aquam, ac florem patefacere, atque etiamnum exurgere, vt planè ab aqua absit altè. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertâ nigro cortice, qualis & castaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibus, sed crudo gratius decoctum, siue aqua, siue pruna. Nec aliunde magis, quam purgamentis eius, sues crassescunt.

De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali.

CAP. XIX.

CYrenaica regio loton suæ postponit paliuro. Fruticosior hæc, fructuque magis rubens, cuius nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suauior è vino, quin & vina succo suo commendans. Interior Africa ad Garamantas vsque, & deserta, palmarum magnitudine & suauitate constat, nobilibus maximè circa delubrum Hammonis. Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine sibi vindicat. Aliqui granatum appellant. Diuisit & in genera, apyrinon vocando, cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura, & blandiores sunt acini, minusque amaris distincti membranis. Alia stru-

ctura eorum, vt in fauis, communis. Nucleos habentium v. species, dulcia, mista, acida, vinosa. Samia & Ægyptia, distinguuntur erythrocomis, & leucocomis. Corticis maior vsus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balaustrum vocatur, & medicinis idoneus, & tingendis vestibus, quarum color inde nomen accepit.

De Asia & Græcia fruticibus.

CAP. XX.

a Legendum
ex Dioscoride,
Epipactis.
quam alij el-
leborinen
appellant.

IN Asia & Græcia nascuntur frutices, Epipactis, quem alij embolinen vocant, paruis foliis, quæ pota contra venena profunt, sicut Erices contra serpentes.

De thymelæa, siue chamelæa, & tragacanthæ, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla.

CAP. XXI.

ET in quo nascitur granum Gnidium, quod aliqui linum vocant. Fruticem verò thymelæam, alij chamelæam, alij pyrosachnen, alij cnestron, alij cneorō. Est similis oleastro, foliis angustioribus, gummosis si mordeantur, myrti magnitudine, semine colore & specie farris, ad medicinæ tantum vsus. Tragion fruticem sola Creta insula gignit, terebintho similem & semine, quod contra sagittarum ictus efficacissimum tradunt. Eadem & tragacanthæ, spinæ albæ radice, multum prælatâ apud Medos aut in Achaia nascenti. Pretium eius in libras xiiij. Tragion & Asia fert, siue scorpionem, veprem sine foliis, racemis rubentibus, ad medicinæ vsus. Myricen & Italia, quam alij tamaricen vocant, Achaia autem bryan syluestrem: insigne in ea, quod satiua tantum ferat gallæ similem fructum. In Syria & in Ægypto copiosa hæc est, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infelicia sunt Græciæ. Gignit enim arborem ostryn, quam & ostryam vocant, solitariam circa saxa aquosa, similem fraxino cortice, & ramis, folio pyri, paulò tamen longioribus crassioribusque, ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrunt: semine hordeo simili & colore. Materies est dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortésque miseræ.

De euonymo, & adrachne, coggygia, & thapsia.

CAP.

XXII.

NEc auspiciosa in Lesbo insula arbor quæ vocatur euonymos, non ab similis Punicæ arbori, inter eam & laurum folij magnitudine, figura verò & mollitia Punicæ, flore candidiore, statim pestem denuntians. Fert siliquas sesami similes, intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus: nec non & in folio eadem vis. Suc currit aliquando præceps alui exinanitio. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit, ex qua facta esset Argo, similem robori viscum ferenti, quæ nec aqua nec igni posset corrumpi, sicuti nec viscum, nulli alij cognitam, quod equidem sciam. Adrachne omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne vocetur, vnus literæ diuersitate. Cæterum adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis vnedoni, folio tantum minore, & nunquam decedente: cortice non scabro quidem, sed qui circungelatus videri possit: tam tristis aspectu est. Similis & coggygia folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborum euenit. Similis & aphaece, bifera æquè quàm adrachne. Priorem fructum incipiente pubescere vna peragit, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixisse conueniet, arborumque generi ascripsisse: quoniam quarundam nature (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habet, hoc est forinsecus: ligni autem loco fungosam intus medullam, vt sambuci: quædam verò inanitatem, vt harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera: Nartheca Græci vocant, assurgentem in altitudinem: Narthechiam verò semper humilem. A genibus exeuntia folia maxima, vt quæque terræ proxima. Cæterò natura eadem, quæ anetho, & fructu similis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id gestatu facilius, baculorum vsus senectuti præbet. Semen ferulæ, thapsiam quidam vocauerunt: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, foliis, sceniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & contusa succo: nec corticem abdicant, omnia ea venena. Quippe etiam

etiam fodientibus nocet: si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciemque inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Quibusdam tamen morbis auxiliari dicunt medici, per mista in aliis. Item in alopeciis suggillatisque ac liuentibus: ceu vero remedia desint, ut scelera contractent. Sed ista prætexitur noxio instrumento: tantumque impudentia est, ut venenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa vehementissima. Quidam caulem incidunt per menses, & in ipsa excauant radice, quò succus confluat, arefactumque tollunt. Alij folia, caulem, radicem tundunt in pila, & succum in sole coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure^a ceraque & sequuto die contra famam^a curam^b sinceram circumferens. Ignem ferulis optimè seruari certum est, easque in Ægypto præcellere.

De capparibus, siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari.

CAP. XXIII.

Ibi & capparibus, firmioris ligni frutex, seminibusque & cibi vulgati, caule quoque vnà plerumque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africanum gingiuis inimicum, Marmaricum vuluis, & omnium inflationibus. Apulum vomitus facit: stomachum & aluum^b soluit. Quidam id cynosbaton vocant, alij opheostaphylen. Fruticosi est generis & sari, circa Nilum nascens duorum ferme cubitorum altitudine, pollicari crassitudine, coma papyri, similique manditur modo: radice ferrariis officinis præcipua, carbonis vsu, propter duritiam.

De spina Babylonis regia, & de cytiso.

CAP. XXIII.

Non omittendum est & quod Babylone feritur in spinis, quoniam non aliubi viuunt, sicut & viscum in arboribus: sed illud in spina tantum, quæ regia vocatur. Mirum, quòd eodem die germinat, quo iniectum est. Iniicitur autem ipso Canis ortu, & celerimè arborem occupat. Condiunt eo vina, & ideo ferunt. Spina illa nascitur & Athenis in longis muris. Frutex est & cytiso, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam suum: spondetque iugero eius annua H-S. MM. vel mediocri solo redditus. Vtilitas, quæ eruo, sed ocyor fatietas, per quã modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni vsu præstante. Quin & nutritibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum vino dari iubet: firmiores celsioresque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut vere semine, ut porrum, vel caule autumno ante brumam. Si semine, madidum: & si defint imbres, solum spargitur. Plantæ cubitales feruntur scrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur verno æquinoctio, cum florere desit, vel pueri vel anus vilissima opera. Canus aspectu, breuiterque si quis exprimere similitudinem velit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduum semper. Hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterque inter ordines allium & cæpe feri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas, magno casei prouentu: propter quod maximè miror rarum esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriam expauescit. Adicit Hyginus, ne hostium quidem, propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atque Rubri, & Indici.

CAP. XXV.

Nascuntur & in mari frutices arborisque, minores in nostro. Rubrum enim, & totus Orientis Oceanus refertus est syluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos: quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Folia lata colore viridi gignit, quod quidam prason vocant, alij zostera. Alterum

genus eiusdem, capillaceo folio simile fœniculo, in saxis nascitur: superius in vadis haud procul litore: verno vtrunque: & interit a: tumno. Circa Cretam insulam nato in pœtris purpuras quoque inficiunt, laudatissimo a parte Aquilonis, aut cum spongiis. Tertium est gramine simile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticû bryon vocatur, folio lactuæ, rugosiore tantum, iam hoc interius nascens. In alto verò abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quasdam ferre in alto: naufragis hæc deprehensa vrinantibusque. Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim passim nascitur. Sed ficus sine foliis, rubro cortice. Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis colūnas porri fronde nascitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo eiecti in pumicem transfigurantur. At in Oriente mirum est, statim à Copto per solitudines nihil gigni, præter spinam, quæ sitiens vocatur, & hanc raram admodum. In mari verò Rubro sylvas viuere, laurum maximè & oliuam ferentem baccas: & cum pluat, fungos, qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, vt vix prospicere è naui tutum sit, remos plerumque ipsos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua viridem fuisse, exemptam sole protinus in salem arefcentem. Iuncos quoque lapideos perquam similes veris per litora, & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas, & cacuminibus rubentes: cum tractarentur, vitri modo fragiles, in igne autem vt ferrû inardescentes, restinctis colore suo redeunte. Eodem tractu insularum sylvas operit æstus, quanquã 20 altiores platanis populisque altissimis. Folia iis lauri, flos violæ & odore & colore. Baccæ, vt oleis, & ipsæ odoris iucundi autumnò nascentes, foliis nūquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum recessit æstus, ad radices. Alias quoque arbores in alto ab eisdem accepimus eodè in mari visas, semper folia retinentes: fructu earum lupino simili. Iuba tradit, circa Troglodytarum insulas fruticem in alto vocari Isidos plocamon, corallio similem sine foliis: præcisum mutato colore in nigrum durefcere. Cum cadat, frangi. Itè alium, qui vocatur charitoblepharon, efficacem in amatoriis. Spathalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum se capi, durarique cornus modo, & hebetare aciem ferri. Quòd si fefellerint insidiæ, in lapidem transfigurari. 30

C. PLINII SECVNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XIII.

In quo frugifera arbores traduntur.

PROOEMIUM.

EXTERNÆ arbores, indocilesque nasci alibi, quam vbi cœpere, & quæ in alienas non comitant terras, hætenus ferè sunt. Licetque iam de communibus loqui, quarum omnium peculiaris parens videri potest Italia. Noscentes tantum meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas: quanquã & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam memoriam, atque etiam nominum, quæ autores prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarum, maiestate Romani imperij profecisse vitam putet commercio rerum ac societate festæ pacis, omniæque etiam quæ occulta antè fuerant, in pro-